

ריח טוב (א)

נתיבי-עם, רטז ועוד

נתיבי-עם, סימן רטז, ס"א: "אסור ליהנות מריח טוב בלא ברכה." על פי השולחן ערוך "צריך לברך קודם שיריח, אבל לאחריו אין צורך לברך כלום". ממשיך נתיבי-עם: לענין ברכת שהחיינו בריח טוב חדש, מסקנת גאון עוזנו מרן החיד"א בברכי-יוסף, שלא לברך.

מכיון שאחד העקרונות של ברכות האוכל הוא לדייק בסיווג של נשוא ההנאה. רצוי ללמוד את ההגדרות של מיני הבשמים ושהם מן העץ או מן העשב או סתם מין. בנתיבי-עם מנסה למנוע טעויות בהגדרה ורושם: "ישנם כמה עצי בשמים שלא ידועים בין המון העם, אם הם עצי או עשבי. הדס, ורד, לואיזה, יסמין, שיבה, קלביינה (שושנת הצפורן), מנטור, פרח ההדרים (אזהאר) – כל אלה הם עצי בשמים. פיגם (רודה) דנדנה (נענע), מיוראנה, ריחן התימני, נרקיס, - עשבי בשמים. על הצפורן (קלאוו) - מסקנת הברכי יוסף לברך בורא מיני בשמים." ועל כולם אם אמר בורא מיני בשמים - יצא.

אין לברך ברכת שהכל, אלא על דברי מאכל ומשקה ולא דברים של ריח טוב. אחת הבעיות הצצות בדיונים בסוגיה זו היא דין הערלה. ערלה תקפה בגידול עץ מאכל. לכן ההדס, שפירותיו אינם אכילים אינו כפוף לדין הערלה ולכן מותר להריח בו, בלוא הגבלת זמן הערלה, ולברך.

באשר לפרות שריחם טוב, הברכה היא הנותן ריח טוב בפרות, אבל בפרות אלה דין הערלה תקף ואין לברך על הריח הטוב הנוטף מהם, בתקופת ההגבלה של שנות הערלה.

בדיון על הדס מובא גם דבר המחלוקת באשר להדס שוטה. ההגה מביא: ויש אומרים דאין לברך על הדס יבש. האר"י הקדוש היה מבדיל על הדס כשר. הדס שוטה הוא זה "שלו יבש ואין בו לחלולחית של ריח". היום נפוץ המנהג לגדל כגדר חיה ליד בתי הכנסת את ההדס הראוי. ולקראת כל מוצאי שבת קוטמים את הכמות הרצויה. בהרבה בתי כנסת הנהיגו להניח צבורים אחדים של בשמים שריחם טוב כמו ריחן ונענע והדס ורוזמרין וכדומה ומזכים את היוצאים מן תפלת קבלת השבת, בברכות הבשמים השונות, להוסיף על מספר הברכות היומיות.

